

Dabas aizsardzības
pārvalde

Bezmugurkaulnieku sugu ekspertu un atzinumu loma dabas aizsardzības prasību ieviešanā un uzraudzībā

Gita Strode

Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta direktore
tālr.29455010, gita.strode@daba.gov.lv

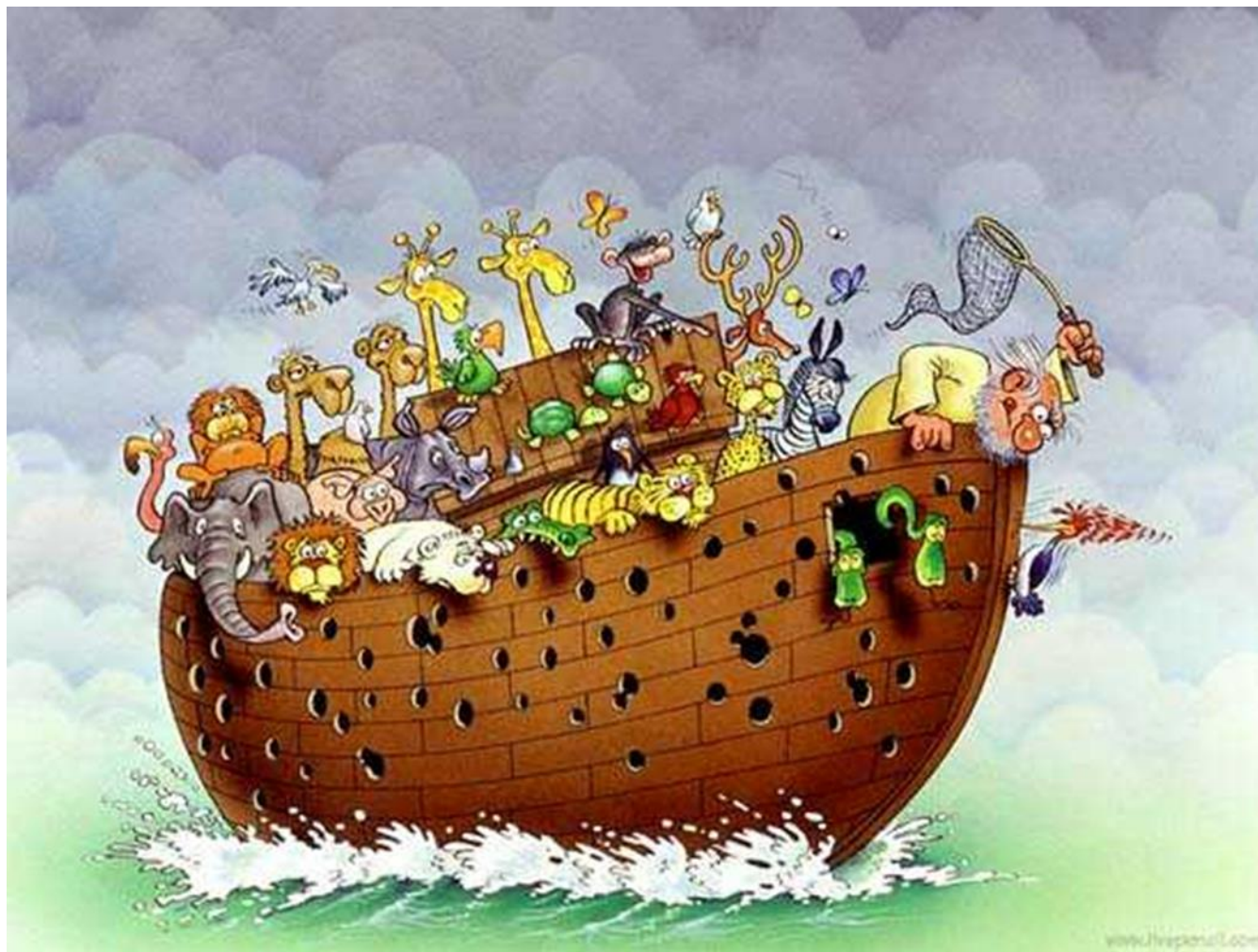
Projekta LIFE FOR SPECIES (Nr. LIFE19 GIE/LV/000857) seminārs
“Meža un ūdeņu bezmugurkaulnieku sugu atpazīšana, apdraudējumi un aizsardzība”
Sigulda, 11.07.2022.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Vai un kā sargāsim?

Dabas aizsardzības
pārvalde

Bezmugurkaulnieku ekspertu atzinumu veidi

- Dabas aizsardzības plānu izstrāde
- Sākotnējie ietekmes uz vidi/ietekmes uz vidi novērtējumi
- Atzinumi par nepieciešamo sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumu īstenošanu
- Atzinumi par darbībām, kas var iznīcināt sugu atradni (būtiskuma novērtēšana, ietekmes mazinošie pasākumi)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Bezmugurkaulnieku ekspertu atzinumi dabas aizsardzības plānu izstrādes vajadzībām

Pozitīvās lietas:

- Tiek analizēti esošie pētījumi, ievākta jauna informācija par sugu sastopamību, novērtēti iespējamie IA bezmugurkaulnieku populāciju lielumi un dzīvotņu pietiekamība;
- Tiek paredzēti sugu dzīvotņu apsaimniekošanas pasākumi
- Mēģinājums noteikt «aizsardzības mērķus»

Dabas aizsardzības
pārvalde

Dabas aizsardzības plānu izstrādes ietvaros pilnveidojamās lietas

- Atkarīgs no dabas aizsardzības plāna vadītāja kompetences, taču ne tikai:
 - dažādu sugu un biotopu ekspertiem var būt pretrunīgi ieteikumi apsaimniekošanas pasākumiem;
 - Tiek ieteikti pasākumi, kas nav praktiski īstenojami (piekļuves neesamība, tehniski sarežģīti, ņemot vērā īpašumtiesību struktūru, normatīvo regulējumu u.c.);
 - Uzsvars un prioritātes nepieciešamajiem apsaimniekošanas pasākumiem būtu vērtējams, ņemot vērā teritorijas izveides mērķi un nozīmību konkrētu sugu aizsardzībā.
 - «aizsardzības mērķi» – sarežģīti, visi mācās

Dabas aizsardzības
pārvalde

Dabas aizsardzības plānu izstrādes ietvaros pilnveidojamās lietas

- Dabas aizsardzības plānos ekspertiem būtu jāsniedz gan kvantitatīvie, gan kvalitatīvie rādītāji, kā arī ekspertu prognozes un ieteikumi, lai nodrošinātu tādu faktoru kopumu, kas labvēlīgi ietekmē aizsargājamo sugu un biotopu dabisko izplatību, struktūru un funkcijas, kā arī to izdzīvošanu ilgā laika posmā.
- Jāvērtē ne tikai faktori, kas sugas ietekmē IADT iekšienē, bet arī blakus notiekošās aktivitātes un to ietekme
- Ja kvalificējošās dabas vērtības ir samazinājušās, tad, nosakot apsaimniekošanas pasākumus, ir jāparedz to atjaunošana vai jāpamato, kāpēc tas nav iespējams (nav iespējama populācijas ilglaicīga saglabāšana klimata pārmaiņu vai citu objektīvu iemeslu dēļ).

Dabas aizsardzības
pārvalde

Dabas aizsardzības plānu izstrādes ietvaros pilnveidojamās lietas

- Ne vienmēr tiek novērtēta konkrētās IADT nozīme konstatēto bezmugurlaulnieku sugu sastopamībā un aizsardzībā (t.i., dzīvotņu biežums, sugas tipiskums).
- Nekas nav «akmenī iecirsts» – ja ir pamatojums, IADT izveides mērķus var un vajag pārskatīt arī no sugu aizsardzības viedokļa.
- Attiecībā uz Natura 2000 teritorijām, ja pārskata «pamatvērtības», ņem vērā kritērijus, kas minēti Ministru kabineta 2002.gada 28.maija noteikumos Nr.199 «Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) izveidošanas kritēriji Latvijā»

Dabas aizsardzības
pārvalde

Dabas aizsardzības plānu izstrādes ietvaros pilnveidojamās lietas

- Cik bieži eksperti savos atzinumos par sugu aizsardzību pievērš uzmanību tam, vai un kā tiek nodrošināta vienotība ar citām Natura 2000 teritorijām («stepping stones», «green infrastructure»), piemēram, mikroliegumi, aizsargājamo sugu dzīvotnes un biotopi, ainavas, upju ielejas), lai nodrošinātu savvaļas sugu migrāciju, izplatību un vairošanos?
- Izšķiršanās starp biotopiem un sugām, ņemot vērā to, ko ir iespējams izdarīt un uzturēt (piemēram, vai un kad atjaunot parkveida zālājus un dzīvotni lapkoku praulgrauzim, bet kad paredzēt visu atstāt dabiskai sukcesijai (citas sugas, citi biotopi)?

Dabas aizsardzības
pārvalde

Kas jāpatur prātā ekspertiem, iesaistoties Dabas aizsardzības plānu izstrādē

- Jāsaprot, kāda veida aizsardzība ir nepieciešama ĪADT vērtību saglabāšanai - sugu ieguves regulēšana (LV parasti nav aktuāli), atradnes/dzīvotnes aizsardzība jeb ekosistēmu aizsardzība (pasākumus vērtē plašāk, ņemot vērā dažādu sugu vajadzības).
- «Konservējošā» vai «aktīvā» dabas aizsardzība
- Pretrunu gadījumā prioritāte tai sugu grupai/biotopam, kam ĪADT veidota. Ja sugas sastopamība atkarīga no klimatiskajiem faktoriem un klimata pārmaiņām, tas jāņem vērā pie apsaimniekošanas pasākumu plānošanas un aizsardzības mērķu noteikšanas.

Dabas aizsardzības
pārvalde

ĪADT izveides mērķis

Esošā situācija – esošās dabas
vērtības, ietekmējošie faktori
(pozitīvās, negatīvās
ietekmes)

Pasākumi ĪADT izveides
mērķu sasniegšanai

Nākotnes perspektīvas (kā
pie esošās situācijas
teritorija attīstīsies tuvākajos
12 gados)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Sākotnējie ietekmes uz vidi/ietekmes uz vidi novērtējumi

- Pilnveidojamas zināšanas arī DAP/VVD pusē, vai un kad tie būtu prasāmi, lai novērtētu ietekmes;
- Ekspertiem, gatavojot atzinumus, uz ietekmēm jāskatās plašāk – tai skaitā ekosistēmu mērogā.
- Piemērs: mikromobilitātes plāni (gājēju un velosipēdu ceļu izbūve):
 - Dabas liegumā “Melturu sils” ceļa trase šķērso Pērļupi, kur paredzēta caurtekas izbūve. Pērļupē konstatēta ziemeļu upespērlenes *Margaritifera margaritifera* dzīvotne. Atbilstoši dabas aizsardzības plānam, vēsturiski ziemeļu upespērlenes populāciju daļēji iznīcināja autoceļa būve un Rīga-Valka dzelzceļa izbūve. Šī suga ir teritorijas kvalificējošā vērtība.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Sākotnējie ietekmes uz vidi/ietekmes uz vidi novērtējumi

- Piemērs: mikromobilitātes plāni (gājēju un velosipēdu ceļu izbūve):
 - Esošo ceļu aizsargjoslā plānoti veloceliņi un gājēju celiņi arī šķērsos dabas liegumu “Garkalnes meži”. Dabas aizsardzības plānā identificēts, ka autoceļu aizsargjoslas ietver arī bioloģiski ārkārtīgi vērtīgas teritorijas un secināts, ka, veicot valsts galvenā autoceļa remontdarbus, ir iznīcinātas, tai skaitā, dzīvotnes retām bezmugurkaulnieku, augu un rāpuļu sugām. Vienlaikus jāvērtē, ka bezmugurkaulnieki ir arī barības bāze dabas lieguma kvalificējošajai sugai.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Sākotnējie ietekmes uz vidi/ietekmes uz vidi novērtējumi

- Paredzēto darbību Natura 2000 teritorijā atļauj veikt vai plānošanas dokumentu īstenot, ja tas negatīvi neietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas NATURA 2000 ekoloģiskās funkcijas, integritāti un nav pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem.
- Ekspertu uzdevums – nebaidīties! Ja sagaidāmā ietekme ir būtiska, tad tas ir jānorāda un jāpamato. Ietekmi jāvērtē ne tikai pēc tās būtiskuma valsts mērogā, bet ņemot vērā arī konkrēto vietu (IADT, ML vai nozīmīgs «koridors» sugas izplatībai).

Dabas aizsardzības
pārvalde

Atzini par nepieciešamo sugu un biotopu apsaimniekošanas pasākumu īstenošanu

- Kopumā šādi atzini tiek prasīti un sagatavoti ļoti reti;
- Pārsvarā saistīti ar projektiem, kuru ietvaros tiek paredzēta sugu dzīvotņu apsaimniekošana;
- Nepieciešami detalizēti un skaidri norādījumi darbības veicējiem. Ideālā gadījumā – eksperts iesaistās pasākumu īstenošanā, piedalās visā «procesā» un novērtē, vai apsaimniekošanas pasākumi īstenoti saskaņā ar atzinumā noteikto;
- Ieteikums norādīt atzinumā viegli izmērāmus lielumus, kas liecina par to, ka sugas dzīvotnes kvalitāte ir uzlabojusies (vienkārši indikatori, ko var novērtēt arī nespeciālists)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Atzini par darbībām, kas var iznīcināt sugu atradni (būtiskuma novērtēšana, ietekmes mazinošie pasākumi)

- Atļaujas sugu atradnes/dzīvotnes iznīcināšanai vai «sabojāšanai» izsniedz Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departaments.
- Nepieciešamības gadījumā tiek lūgti ekspertu atzini vai speciālistu viedokļi.
- Pamata principi lēmuma pieņemšanai, kas jānovērtē:
 - Ieguves mērķis (zinātne, neatliekamas sociālekonomiskas vajadzības, postījumi u.c.)
 - Sugas aizsardzības stāvoklis (Direktīvas sugām atbilstoši ziņojumam EK, citos gadījumos – konsultācijas ar ekspertiem)
 - Alternatīvas
 - Ja nav citas pieņemamas alternatīvas, vai ieguve/atradnes iznīcināšana nekaitēs attiecīgo populāciju labvēlīgai aizsardzībai
 - Ja darbība IADT – papildus vērtējama sugas nozīme konkrētās IADT tvērumā

Dabas aizsardzības
pārvalde

Nākotnes izaicinājumi

- Mēs visi mācāmies 😊, tai skaitā no kļūdām. Nekļūdās tas, kas neko nedara;
- ES līmenī ir «uzstādījums» pēc iespējami precīzākiem datiem un pēc iespējas mazāk Direktīvas sugu aizsardzības stāvokļa novērtējumiem, kuros parādās vērtējums «nezināms». Izaicinājumi ar finansējuma nepietiekamību un ekspertu trūkumu ir visām valstīm;
- Jomas, kas LV attīstāmas un kļūs arvien aktuālākas –
 - pētījumi par sugām, kas uzskatāmas par klimata pārmaiņu indikatoriem, to izpēte un monitorings
 - apputeksnētāji
 - dzīvotņu piemērotības modeļu veidošana

Dabas aizsardzības
pārvalde

Scientific Glass Jar vs. Relational Conservation

Hiking.org

Dabas aizsardzības
pārvalde

Paldies par uzmanību!

Materiāls sagatavots Eiropas Komisijas LIFE projekta “Apdraudētas sugas Latvijā: uzlabotas zināšanas un kapacitāte, informācijas aprite un izpratne” (projekta Nr. LIFE19 GIE/LV/000857 - LIFE FOR SPECIES) ietvaros. Projekts tiek īstenots ar Eiropas Savienības LIFE programmas un Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu.

Šis materiāls satur tikai projekta LIFE FOR SPECIES īstenotāju viedokli, Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildāģentūra un Eiropas Komisija nav atbildīgas par šeit sniegto informāciju un tās iespējamo izmantojumu.

Valsts reģionālās
attīstības aģentūra

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Dabas aizsardzības
pārvalde

DAGAVPILS UNIVERSITĀTE

LATVIJAS
ORNITOLOĢIJAS
BIENĪBA